

COMUNITĂȚI LOCALE ȘI EXPERIENȚE ISTORICE ALE PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL: CAZUL COMARNICULUI

Maria Cristina ILINCUȚA*

LOCAL COMMUNITIES AND HISTORICAL EXPERIENCES OF FIRST WORLD WAR: THE CASE OF COMARNIC

This article aims to initiate a discussion about how local Romanian communities lived the multiple experiences of the First World War and thus to integrate the local history in the national history. We choose the case of Comarnic community from Prahova county. Using many archived documents, we are interested in analyzing not only the aspects regarding the actions of the combatants on the main Romanian military theatres but also how civils endured the rigors of the German occupation. The local heroism was illustrated by the examples offered by the sacrifice of the soldiers from Comarnic (a town situated along the Prahova Valley), who fought in the most critical battles of the war. On the other side, we tried to create a perspective of the impact of the German occupation upon the civilian population by analyzing the recorded destruction indifferent towns along the Prahova Valley. Another level of analysis was is concerned withthe elements regarding the commemoration policies,initiated in the aftermath of the war. Such an investigation will help us to understand better the importance of local history in both gaining historical knowledge and in encouraging remembrance especially giving this occasion of celebrating one century since the Great Union took place.

Keywords: *local history, First World War, Romania, Comarnic community, war experiences.*

Primul Război Mondial a afectat profund și viața micilor comunități locale, amintirea acelor ani putând fi reconstituită și cu ajutorul surselor arhivistice. Un astfel de exemplu este oferit de locuitorii din Comarnic, așezare situată în nordul județului Prahova, într-o zonă deluroasă, între localitățile Breaza și Sinaia, zonă strategică importantă pentru România în Primul Război Mondial, asigurând o porțiune

* Profesor de istorie la Liceul „Simion Stolnicu” Comarnic, doctorandă la Facultatea de Istorie, Universitatea din București.

a frontului dintre Vechiul Regat și Transilvania. Acolo se află reședința regală de la Sinaia¹, cât și zăcămintele de petrol din zona Câmpina-Ploiești-Brazi.

În acest context trebuie analizată contribuția comunității din Comarnic la „Marele Război”. Demersul nostru abordează implicarea soldaților comărnicieni în bătălii, dar și impactul pe care războiul l-a avut asupra comunității locale, subiect asupra căruia, în absența altor lucrări am inițiat o cercetare². În analiza noastră am utilizat documentele de de la Arhiva județeană, actele de deces de la Primăria Comarnic, listele cu soldații decedați puse la dispoziție de preoți, brevete sau distincții din război provenite de la urmașii acestora, panoul „Vitejii neamului în 1916-1920”. (Imaginea.1), dar și lucrări de specialitate.

Combatanții din Comarnic: experiențe, eroi, victime

Din analiza făcută asupra documentelor cercetate rezultă că soldații comărnicieni au fost mobilizați la Centrul de Recrutare de la Ploiești și au fost repartizați următoarelor unități militare: Regimentul 7 Infanterie, Regimentul 47 Infanterie, celebrul Regiment 32 „Mircea”, Regimentul 6 Călărași, Regimentul 3 Vânători, Regimentul 19 Artilerie. În ceea ce privește participarea comărnicienilor la război, putem să aproximăm un număr de circa 1000 de soldați din circa 7300 de locuitori³, jumătate din populația masculină majoră⁴. Raportarea se poate face și la recensământul din anul 1912, când localitatea avea în jur de 6410 locuitori⁵. Din aceste cifre trebuie să scădem populația necombatantă (bătrânii, cei cu probleme de sănătate) sau cei care s-au sustras serviciului militar, posibil puțini, dar care nu pot fi trecuți cu vederea. Astfel, la Prefectura Prahova era înregistrată o reclamație a locuitorilor din Comarnic, în data de 3 decembrie 1918, prin care domnul Vasile Clinciu era împiedicat să participe la o licitație a unei cârciumi din localitate pentru că: „acest individ este unul dintre aceia care s-au sustras de la datoria de ostaș, rămânând acasă la retragerea armatei române în Moldova, făcând din el agentul nemților, având chiar o fabrică de brânzeturii”⁶.

Din analiza atentă a documentelor, majoritatea soldaților comărnicieni au fost mobilizați în Regimentul 7 Infanterie și Regimentul 47 Infanterie Prahova.

În anul 1916, *Regimentul 7 Prahova* a făcut parte din Brigada 9, respectiv Divizia 5, părți componente ale Armatei a II-a română, condusă de generalul

¹ Este vorba despre Castelul Peleş. Pentru a nu afecta această reședință, mareșalul Averescu a încercat să nu transforme zona Posada-Comarnic într-o zonă de război, stabilind trecerea trupelor pe Valea Doftanei, către Tabla Bușii.

² Ilincuța, 2017: 118-126.

³ ANSJPH-PP, 4/1917: 1.

⁴ Cifrele sunt preluate din raportările Primăriei din Comarnic la realizarea și prezentarea bugetului către Prefectură, în aprilie 1916, și include locuitorii din comunele Secăria și Podul lui Neag. În recensământul oficial din anul 1912 aceste comune nu erau cuprinse la Comarnic.

⁵ Popp, 1929: 221.

⁶ ANSJPH-PP, 82/1918: 56.

Aristide Razu. Inițial, regimentul a fost plasat în direcția Târlugeni și împreună cu Regimentul „32 Mircea” a luptat pe Valea Oltului. Ulterior, a fost mutat pe frontul din zona Giurgiu. Evoluția nefavorabilă a luptelor l-a readus lui în zona Rucăr-Bran. Aici, Regimentul 7 se implică în luptele de la Dragoslavele, unde sunt răniți câțiva comărnicieni. Din cauza puternicei ofensive germane, urmează „o retragere către Târgoviște-Ploiești-Mizil-Buzău. La sfârșitul lunii noiembrie 1916 Regimentul 7 Infanterie era aproape decimat, situație care a determinat scoaterea sa din zona operațiilor de război și trimiterea către Moldova, în zona Botoșani”⁷.

După perioada de refacere, începând cu 24 iulie/6 august 1917, soldații regimentului vor trece Siretul și vor participa la luptele de la Mărășești, aducând o importantă contribuție la bătălia de la Doaga. Aici s-au înregistrat numeroase pierderi umane, mulți soldați comărnicieni fiind răniți. Regimentul 7 Infanterie Prahova a fost folosit de autorități către finalul războiului pentru a supraveghea retragerea armatelor germane, din zona Buzău – Ploiești. Chiar dacă războiul se încheiase, „în ianuarie 1919, regimentul asigura ordinea în zona Brașov-Sighișoara-Odorhei, iar la 3 decembrie 1919 este dislocat în Basarabia”⁸.

Numeroși comărnicieni au făcut parte din acest regiment, din care majoritatea au pierit la Mărășești: „Ciutacu Ion, Beldica Gheorghe, Terecoasă Ion”⁹ sau „Buzatu Constantin, născut la Comarnic, soldat în Regimentul 7 Infanterie Prahova, în vârstă de 23 de ani”¹⁰.

Un alt regiment în care se regăsesc numeroși comărnicieni a fost *Regimentul 47 Infanterie Prahova*. Acesta a luptat în cadrul Brigăzii 25 Infanterie și sub comanda Diviziei 13 Infanterie. La 20 august/1 septembrie 1916 soldații pornesc către Sibiu, deplasându-se mai apoi spre Valea Oltului. Aici întâmpină ofensiva germană și către jumătatea lunii noiembrie 1916, regimentul reușește să reziste în zona Râmnicu Vâlcea, cu un număr de „7 ofițeri și 717 soldați”¹¹. Retragera către Moldova și perioada de refacere din zona Iași a permis salvarea și, ulterior, o nouă implicare în război a prahovenilor combatanți. Inițial, regimentul a fost dislocat la Nâmoloasa cu direcția Mărășești, iar „la începutul lui iulie 1917 participă la luptele din zona pădurii Răzoare”¹², unde deși înregistrează numeroase pierderi de vieți omenești, soldații aduc o importantă contribuție la victorie. Următorul episod este cel de la Muncelu. „Specialiștii militari au apreciat zilele de 19 și 21 august ca fiind zile de glorie pentru Regimentul 47 Infanterie Prahova”¹³. Reluarea operațiunilor militare după anularea Păcii de la Buftea București, permite militarilor prahoveni

⁷ Trestioreanu, Marinică, 2011: 457.

⁸ *Ibidem*: 459.

⁹ Numele lor au fost identificate pe panoul expus în Muzeul Liceului „Simion Stolnicu” din Comarnic. Informațiile au fost completate și prin consultarea actelor de deces, unde se precizau locul și cauza morții.

¹⁰ ANSJPH-PC, 15/1920: 43.

¹¹ Trestioreanu, Marinică, 2011: 462.

¹² Chiper C., 2012: 60.

¹³ *Ibidem*: 61.

să revină în prima linie. Ei vor contribui la dezarmarea rușilor și ucrainenilor, dar și la eliberarea regiunii de sud a Basarabiei în 1919.

Printre eroii comărnicieni care au murit la Mărășești și erau încadrați în acest regiment, se afla și soldatul Haralambie Tocitu, despre care aflăm că „încetează din viață în ziua de 10 iulie 1917 din cauza unei schije de obuz, care îi străpunsese partea dorsală a toracelui. Moartea era constatată de medicul Ambulanței Diviziei 13 și confirmată de alți trei camarazi”¹⁴.

În urma cercetărilor noastre am descoperit și cazuri ale unor soldați din Comarnic, participanți la război, dar cu o poveste mai specială. Un astfel de caz este oferit de domnul Ion Peticilă, despre care aflăm că a fost mobilizat la 15-16 august 1916, în Regimentul 47 Infanterie Prahova, și trimis pe front în regiunea Olt-Câineni. În memoriile sale povestește că a fost iubit de Dumnezeu, pentru că abilitățile administrative și caligrafia impecabilă l-au ferit de operațiunile militare de pe front și, mai ales, de un sfârșit sigur. În timpul refacerii din Moldova, la Hârlău, i-au fost atribuite câteva sarcini administrative și nu a participat la instrucție. Acest lucru l-a salvat, pentru că în bătălia de la Mărășești nu a mai fost trimis la luptă, ocupându-se de partea logistică a regimentului. El relatează că toți camarazii lui, care au fost trimiși la luptă, nu s-au mai întors. După acest episod a fost trimis la Huși, la un Centru de instrucție pentru recruți, până la demobilizarea sa din iulie 1918¹⁵.

Un alt caz deosebit este cel al soldatului Nicolae Oancea, care luptase în Regimentul 47 Infanterie. Era domiciliat în Comarnic, iar „în timpul luptei de la Mărășești a fost luat prizonier. Este dat dispărut abia la 6 august 1917, dar la 18 februarie 1918 este eliberat. El supraviețuiește războiului și, când revine la Comarnic, solicită anularea actului său de deces la Starea Civilă a Primăriei, în anul 1919”¹⁶.

Demobilizarea soldaților comărnicieni s-a realizat mai cu seamă în martie-iulie 1918. Ostașii primeau bilete din partea șefilor de companii și plecau din zona Moldovei către teritoriul încă ocupat al Munteniei¹⁷. Ei aveau obligația să lase la Centrul de Recrutare de la Ploiești, îmbrăcăminte militară. După deparazitare primeau acte noi în care se menționa statutul socio-militar, prezentându-le autorităților militare germane din Comarnic. Implicarea membrilor comunității locale din Comarnic nu se oprește aici, îi putem regăsi cu prilejul altor acțiuni, care au dus la eliberarea țării, dar, mai ales, la realizarea statului unitar. Astfel, dacă la 1918 unii soldați erau demobilizați, alții erau recrutați și trimiși în Basarabia sau Ardeal.

¹⁴ ANSJPH-PC, 15/1920: 42.

¹⁵ Memoriile lui Ion Peticilă, nepublicate, au fost scrise în 1956, aproape la 40 de ani de la evenimentele relatate și mi-au fost puse la dispoziție de nepoata dumnealui.

¹⁶ ANSJPH-PC, 15/1920: 52.

¹⁷ ANSJPH-PP, 7/1920: 116.

În spatele frontului: populația civilă și consecințele ocupației

În acord cu informațiile furnizate de documentele cercetate, bilanțul războiului¹⁸ în comunitatea din Comarnic este următorul: circa 265 de morți și dispăruți, care lăsau în urmă 410 copii, dintre care 11 erau orfani de ambii părinți, și 168 de văduve. La aceste cifre se adaugă și un număr de 22 de invalizi care primeau pensii¹⁹. Era aportul comunității la scrierea istoriei naționale.

Dar participarea comărnicienilor la Primul Război Mondial nu trebuie redus doar la eroismul și sacrificiile combatanților, ea trebuie să aibă în vedere și sacrificiul localnicilor care au suportat regimul ocupației germane. Pierderea bătăliei Brașovului deschidea calea ocupației germane pe Valea Prahovei. Pătrunderea trupelor Puterilor Centrale în localitățile Predeal, Azuga și Bușteni, în timpul unor operațiuni militare s-a soldat cu pierderi de vieți omenești, dar și cu pagube materiale provocate de bombardamente. Localitățile Sinaia, Comarnic, Breaza și Câmpina au cunoscut un episod mai puțin violent al luptelor și retragerii armatelor române către Ploiești. Aici se afla nodul feroviar către Moldova, dar și resurse petroliere. În timpul retragerii, zona de la Târgoviște la Ploiești: „Sondele și utilajele petroliere au fost distruse, puțurile astupate, iar rezervoarele golite de conținutul lor ars”²⁰.

La începutul lunii decembrie 1916, „linia frontului urma cu aproximație calea ferată București-Ploiești-Sinaia”²¹. Armatele române au fost încercuite, iar în intervalul 5-7 decembrie 1916 zona Sinaia-Ploiești a fost cucerită, inaugurându-se astfel perioada de ocupație germană în zona Prahovei, care a cunoscut două etape: decembrie 1916 – aprilie 1917, respectiv mai 1917-noiembrie 1918.

Pătrunderea nemților în localități a produs multe abuzuri. După cum spune istoricul G. Torrey, deși germanii erau amenințați de autorități prin pedepse acordate de Curtea Marțială „dacă jefuiau sau provocau distrugerii inutile”²², în practică, ei au intrat cu forța în anumite instituții din Comarnic, cum ar fi Primăria sau Școala mixtă nr. 1. În momentul în care au pătruns în Primărie, nu l-au găsit pe primarul de atunci, Nae Stoicescu, bolnav la acel moment, și nici pe consilieri care fuseseră mobilizați și se aflau în drum spre Moldova.

Chiar secretarul Primăriei, fiul primarului, Alexandru Nae Stoicescu se refugiasse, la 22 noiembrie 1916, în Moldova, unde va ocupa o funcție similară în comuna Mitoc, județul Dorohoi. După demobilizare, el solicita prefectului revenirea pe postul din Comarnic, motivația sa fiind legată atât de starea proastă de sănătate a tatălui și degradarea gospodăriei familiale, cât și de deteriorarea raporturilor administrative cu populația locală, după cum explica personal:

¹⁸ Au fost consultate datele oferite de Primăria din Comarnic.

¹⁹ ANSJPB-PC, 9/1920: 1-20

²⁰ Torrey, 2014:170

²¹ Ibidem:167

²² Ibidem :168

„Întrucât în comuna Comarnic am tatăl bolnav, în neputință a se îngriji pe sine și gospodăria noastră, prezența mea acolo este absolut necesară, fiind singurul său sprijin de ajutor. În vederea acestora și pentru ca serviciu de secretar la Comuna mea natală să nu sufere, cu respect vă rog a interveni locului în drept să fiu chemat cât mai urgent posibil la postul meu de secretar al Comunei Comarnic, județul Prahova”²³.

Autoritățile germane l-au numit în funcția de primar pe directorul Școlii nr.1, Vasile Dumitrescu, iar „notarul este acum un fost comerciant, Radu Nicolescu, care dorea să scape de această funcție, declarând nepriceperea sa”²⁴.

În privința ocupației germane, știm că la nivelul județului Prahova se instalaseră autorități militare. La Ploiești funcționau „Statul Major Administrativ German – la Prefectură, *Etappen Kommandantur 265* – la Primărie, iar Poliția Militară – avea sediul la Tribunal²⁵. Noua administrație din Comarnic era subordonată celei din Câmpina, așa numita *Etappen Kommandantur 300*.

Odată cu pătrunderea nemților, populația avea să se confrunte cu rechizițiile de bunuri (produse alimentare, țesături, alcool) și închiderea magazinelor. Totul era comercializat numai cu acordul germanilor, determinând specula și foametea. Pentru că locuitorii de aici erau crescători de animale, în documentele arhivelor am descoperit reclamațiile comărnicenilor către administrația germană din Ploiești, prin care ei solicitau recuperarea cailor luați de nemți. Imaginea localității era dezolantă, fără bărbații care fusese mobilizați, cu o mulțime de copii care nu mai mergeau la școală și rămăneau cu mamele și bătrânii satului, cu frica față de ocupant și cu dificultățile vieții de zi cu zi. La toate acestea se adăuga și iarna grea din 1916-1917. Situația a degenerat într-o dezordine pe care nici autoritățile n-o mai puteau controla. De aceea, în primăvara anului 1917 comandamentul german de la Ploiești hotărăște numirea unor administratori de plăși, care să pună în aplicare măsuri radicale, pentru restabilirea ordinii. „Noii administratori puteau chiar să-i împuște pe cei care nu se supuneau ordinelor”²⁶.

În acest mod începe cea de-a doua etapă a ocupației germane, în intervalul mai 1917 – noiembrie 1918. Comarnicul făcea parte din Plasa Peleş și includea teritoriul de la Azuga la Breaza, cu sediul la Sinaia. La conducerea acesteia a fost numit Petre Sărățeanu. Inițial el se ocupa de administrația comunei și organiza Comisia Interimară, condusă de noul primar Gheorghe Popovici și de notarul C. Carianopol²⁷, cu domnișoara „Cornelia Smith în funcția de tălmăci”²⁸ la delegația germană din Comarnic. Totodată, a fost organizată și Delegația sfaturilor sătești care analiza bugetul localității, făcând legătura dintre Primărie și Prefectura

²³ ANSJPH-PP, 82/1918:34-35

²⁴ ANSJPH-PP, 9/1917:116-120

²⁵ Trestioreanu, Marinică, 2011: 168.

²⁶ ANSJPH-PP, 9/1917: 123.

²⁷ *Ibidem*: 125.

²⁸ ANSJPH-PP., 2/1918: 47

Prahova. Toate aceste instituții erau plătite din bugetul comunei, care acoperea și cheltuielile curente ale delegației germane. Pentru că veniturile de la populație nu mai fuseseră strânse de la sfârșitul anului 1916, au fost introduse noi taxe: pentru câini²⁹, pentru tăierea vitelor, pentru distribuirea către populație a făinii și mălaiului etc. Tot din bugetul localității se plăteau bunurile și serviciile pentru delegația germană din localitate: „curent electric, lemne pentru foc, var, alimente, salarii pentru cei care asigurau paza delegației, salariul tâlmaciului”³⁰.

Administratorul Sărățeanu s-a preocupat de redeschiderea magazinelor, de asigurarea pâinii zilnic și a cărnii o dată pe săptămână și a distribuit făina și mălaiul. Tot acum se organizează licitații pentru redeschiderea cârciumilor, neglijate de soțiile foștilor proprietari plecați pe front.

O altă problemă au reprezentat-o școlile. Anul școlar 1916-1917 fusese compromis de război. Funcționau trei școli în localitate în sediile lor, iar alte două în casele unor particulari. Cea mai afectată de ocupația germană a fost Școala mixtă nr.1, plasată pe o parte a șoselei naționale. În vara anului 1917 se făceau eforturi pentru „reparația acesteia. De acest lucru se ocupa primarul localității, care luase lucrarea în regie și încerca să găsească muncitori”³¹. Alte complicații suplimentare erau legate de arhiva acestei școli, distrusă în timpul războiului astfel că „elevii care doreau să demonstreze situația lor școlară trebuiau să susțină examene particulare în perioada interbelică”³².

Situația se complica în ianuarie 1918 când reprezentanții Comisiei Interimare luau măsuri după ce „doctorul Plășii Peleşului, împreună cu doctorul german Rosenberger au anunțat că în comună se declarase epidemia de tifos”³³. În consecință sens se va înființa un spital la Școala nr. 1 de unde bolnavii erau transportați cu ajutorul cărașilor comărnicieni către Spitalul de la Câmpina pentru care primarul avea responsabilitatea să îi asigure fondurile necesare. Din acest motiv, „anul școlar 1917-1918 începe mult mai târziu, iar în septembrie 1918, Comitetul Școlar din Comarnic făcea solicitări către Prefectură pentru aprobarea unor fonduri necesare materialelor pentru reparația școlii”³⁴.

O altă consecință negativă a războiului avea să fie scăderea efectivelor de elevi. Pentru exemplificare, în anul școlar 1915-1916 erau înscriși 256 de elevi (208 băieți și 48 fete), pentru ca doi ani mai târziu numărul să scadă la 188 de elevi (144 băieți și 44 fete)³⁵.

²⁹ Se stabilise chiar un regulament de plată a acestei taxe. Fiecare locuitor care deținea câini trebuia să plătească câte 50 de bani pentru fiecare.

³⁰ ANSJPH-PP, 4/1917: 8-12.

³¹ ANSJPH-PP, 1/1917: 23.

³² ANSJPH-SC, 37/1938:10.

³³ ANSJPH-PP, 1/1918: 41.

³⁴ *Ibidem*: 53.

³⁵ ANSJPH-SC., 20/1925:60.

Comarnicul și politicile comemorative

Un al element pe care am dori să-l evidențiem ține de integrarea Comarnicului în cadrul politicilor comemorative inaugurate în România Mare după încheierea Primului Război Mondial. În acest sens remarcăm preocuparea localnicilor față de organizarea Comitetului pentru Ocrotirea Orfanilor de Război, unde președinta onorifică era prințesa Martha Bibescu și care era subordonat Societății de Ocrotire a Orfanilor de Război, patronată la nivelul județului de Lelia Candiano. Veniturile acestui Comitet proveneau din subscripții, donații și, mai târziu, în perioada interbelică, din sumele rezultate în urma organizării balurilor caritabile. O astfel de „donație este făcută de Comisia Interimară la 3 noiembrie 1918, în valoare de 3000 lei”³⁶. Din aceste sume se asigurau orfanilor îmbrăcămintea, încălțăminte, câteva produse alimentare, cărți.

Pentru ca tot acest sacrificiu uman să nu fie uitat, autoritățile din Comarnic au început să comemoreze eroii războiului începând cu data de 6 august 1920³⁷. Din anul 1923 se organizează chiar un Comitet care se preocupă de acest eveniment, dar și de ridicarea unui monument în cinstea eroilor. Comemorarea acestora a rămas o tradiție în localitate, făcându-se în fiecare an, odată cu sărbătoarea creștină a Înălțării Domnului. Localitatea se integra astfel, la nivelul național, politicilor comemorative inițiate de statul român în vederea păstrării memoriei vii a combatanților români datorită cărora se realizase România Mare.

În loc de concluzii

Sigur, toate cele prezentate în cadrul articolului nostru, nu sunt suficiente pentru a ilustra întreaga istorie locală a comunității din Comarnic în timpul Primului Război. Am încercat însă să integrăm o parte dintre experiențele trăite de locuitorii săi, de la cea de combatanți pe front, la cele suportate de populația civilă, fără a uita cazuri speciale, pe care le conservă încă arhivele noastre locale, ce-și așteaptă cercetătorii. Astfel, avem posibilitatea de a aprecia mai bine o perspectivă de istorie locală, care integrează firesc, în istoria națională, experiența istorică a unei comunități. Pentru că documentele perioadei nu au fost studiate în întregime, iar unele aspecte nu sunt lămurite pe deplin, rândurile de mai sus sunt doar preludiul unei cercetări mai profunde, pe care ne dorim să o continuăm.

³⁶ ANSJPH-PP, 3/1918: 37.

³⁷ Această dată nu este întâmplătoare, la 6 august este marcată victoria de la Mărășești. Primăria din localitate începuse în 1920 să realizeze o situație a populației și să emită actele de deces pentru morți.

Imaginea nr. 1: Panoul cu eroii comărnicești participanți la războiul mondial 1916-1920. Acest panou a fost realizat de directorul Școlii mixte nr.1 Comarnic, domnul Ioan Petrescu, în anul 1926.

Sursa: Muzeul Liceului "Simion Stoilnicu", Comarnic, Prahova.

Referințe

- ANSJPH-PP = Arhivele Naționale, secția județeană Prahova - fond Prefectura Prahova.
ANSJPH-PC = Arhivele Naționale, secția județeană Prahova - fond Primăria Comarnic.
ANSJPH-PP = Arhivele Naționale, secția județeană Prahova - fond Școala din Comarnic.
Chiper, Constantin (2012), *Cronica militară a județului Prahova*, Cerașu: Editura Scrisul Prahovean.
Ilincuța, Cristina (2017) "Impactul Primului Război Mondial asupra comunității din Comarnic", *ANUAR/SSIR, filiala Câmpina*, Coordonatori: Gheorghe Râncu, Emilia Râncu, Câmpina: Editura GraficaXX, vol. MMXVII, nr. 8, 2017, pp.118-126.
Popp, M.N.(1928) "Drumul oilor pe valea Prahovei, Doftanei, Teleajenului", *Buletinul Societății Regale Române de Geografie*, vol.XLVIII,1929, pp.120-135.
Torrey, Glen (2014) *România în primul război mondial*, București:Meteor Publishing.
Trestioreanu Constantin, Marinică Gheorghe (2011), *Marea Carte a Ploieștilor*, Ploiești: Editura Ploiești-Mileniul III, vol.I.